

ve og positive sider, og morsomme hans meditationer over venskabs, kærligheds og elskovs handlinger og hans beskrivelse af sin indtræden i ægtestanden.

Regnskaberne og årsoversigterne indledes med en nøjagtig redegørelse for, i hvilken tilstand SP overtog gården i 1810, og herefter kan man for hvert år indtil mindste detalje følge gårdens drift: udsæd og indavl, pengeudgifter og indtægter, nyindretninger og nyanskaffelser, kreaturholdet og tjenestefolk, afsluttet af betragtninger over årets gang i almindelighed og for familien. Imod sin vilje blev SP i 1815 sognefoged. Det hele afsluttes med en art testamente, hvori SP opgør de samlede værdier, han har skabt gennem sit livs arbejde og anbefaler, at gården efter hans død sælges og udbyttet fordeles mellem børnene (med lige part, »broderlod«, til datteren!); i virkeligheden rimer det godt med den nøgterne og rationelle opfattelse af tilværelsen, som SP så klart har lagt for dagen.

Den foreliggende udgave er i alle henseender tilfredsstillende. Blot savner man en forklaring på, hvordan SPs efterladenskaber er havnet i Håndskriftsamlingen i Det kgl. Bibliotek. Bogens ydre form er temmelig forskellig fra Landbohistorisk Selskabs tidligere udgivelser, om det er til det bedre kan diskuteres; dyrere er det i alt fald. Jeg ynder ikke det store bredformat, hvor ikke det er absolut påkrævet, og bogens forside forekommer mig påfaldende uharmonisk.

Paul G. Ørberg

Flemming Just (udg.): *Kjære broder – Breve fra husmand Terkel Kristensen 1860-1918*. (Historisk Samfund for Ribe Amt, 1982). 187 s., ill.

Bogens titel er her aftrykt efter titel-

bladet, men der er tale om en trykfejl, det ældste aftrykte brev er fra juni 1866. Men før man når frem til brevene, har man været igennem en god og fyldig indledning ved udgiveren Flemming Just, hvori der redegøres for Terkel Kristensens baggrund og virksomhed som vinterlærer, husmand, lokalpolitiker og andelsmand. Selve brevsamlingen, der altså omfatter årene 1866-1918, er grundigt annoteret af udgiveren; i forbindelse med gode registre giver det bogen en høj lokalhistorisk værdi. Samlingen er delt i fire afsnit, og de to afsnit, der påkalder sig størst interesse i et videre perspektiv, er »Husmand og andelsmand« (1887-94) og »Husmand og politiker« (1895-1907). Man får her et usædvanligt levende indtryk af en opvakt vestjysk bondes tankegang og virksomhed i det spændende tidsrum, da andelstanken slog rod i landbefolkningen, og ikke mindst får man lejlighed til inde fra at iagttage, hvordan lokalpolitikken udfoldede sig; Terkel Kristensen blev både sognerådsformand og amtsrådsmedlem og derigennem involveret i statshusmandssagen og i jernbanepolitik. Han tilsluttede sig i 1905 Det radikale Venstre, men kom ikke til at deltage i landspolitik, skønt han nok synes at have haft format til det også. Bogen er god at få forstand af, ikke blot for læsere, der har hjemme i det sydvestjyske. Man kan også læse den som et vidnesbyrd om, hvilke kolossale fysiske og åndelige ressourcer, der har skullet forbruges for at skabe det samfund, vi nyder godt af i dag. Som titlen antyder, er hovedparten af brevene rettet til en broder, der havde fødegården i Ål sogn vest for Varde, og som ligeledes var en fremtrædende lokalpolitiker m.v. Dennes breve til Terkel er også delvis bevaret og tænkes senere udgivet, hvad man kun kan glæde sig til.

Paul G. Ørberg